

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра ботаніки, дендрології та лісової селекції

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан
факультету захисту рослин, біотехнологій
та екології

Юлія КОЛОМІЄЦЬ
« » _____ 2025 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри ботаніки,
дендрології та лісової селекції
Протокол № 10 від «29» 05 2025 р.

Завідувач кафедри

Юрій МАРЧУК

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП Захист і карантин рослин

Мирослав ПІКОВСЬКИЙ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БОТАНІКА

Галузь знань Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина
Спеціальність НІ Агрономія (Захист і карантин рослин)
Освітня програма Захист і карантин рослин
Факультет захисту рослин, біотехнологій та екології
Розробники: доц., канд. біол. наук, доц. Анатолій ТЕРТИШНИЙ

Опис навчальної дисципліни Ботаніка

Навчальна дисципліна «Ботаніка» (ОК13) є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми циклу спеціальної (фахової) підготовки (Освітньо-професійна програма Захист і карантин рослин першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю Н1 «Агрономія» галузі знань Н «Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина». Кваліфікація: бакалавр із захисту і карантину рослин. Протокол №10 від 25 квітня 2025 року засідання вченої ради НУБіП України).

Завдання курсу ботаніки полягають у наступному:

- навчити студентів мислити ботанічними категоріями, аналізувати і самостійно працювати над навчальною і науковою літературою з ботаніки і ботанічними об'єктами;
- засвоїти методику експериментального дослідження ботанічних об'єктів в лабораторних і природних умовах;
- вивчити закономірності морфологічної і анатомічної будови та розвитку нижчих і вищих рослин, мікроорганізмів, та методику визначення представників цих груп рослин та їх систематизації;
- опанувати методику морфологічного аналізу дикорослих і культурних рослин;
- опанувати методику мікроскопічних досліджень дикорослих, культурних рослин та бур'янів агрофітоценозів;
- опанувати методику визначення рослин, їх систематизації;
- оволодіти методикою польових геоботанічних досліджень;
- навчити аналізувати ботанічні явища, зміни природної рослинності та агрофітоценозів і робити належні висновки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: завдання, мету і об'єкти навчальної дисципліни, будову та життєдіяльність клітин і тканин, їхню структурну організацію, морфологію й анатомію вегетативних та генеративних органів, флористичне і ценотичне різноманіття природних, польових екосистем: екологічні, географічні та соціологічні особливості рослинного покриву України й прилеглих територій.

уміти: самостійно виготовляти постійні й тимчасові препарати ботанічних об'єктів, визначати рослини різних систематичних груп. Збирати та гербаризувати рослини, робити аналіз флори і рослинності, давати господарську оцінку природних чи культурних угідь і розробляти шляхи раціонального використання рослинницької продукції.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	Н1 Агрономія (Захист і карантин рослин)	
Освітня програма	Захист і карантин рослин	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	іспит / залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	1	1
Семестр	1	1
Лекційні заняття	15 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	4 год.
Лабораторні заняття	год.	год.
Самостійна робота	75 год.	108 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	3 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою курсу ботаніки у вищому навчальному закладі аграрного профілю є пізнання закономірностей розвитку рослин і рослинності як найважливішого біоенергетичного компонента біосфери. В результаті вивчення ботаніки студент повинен навчитися методиці самостійної роботи з мікроскопом, самостійного виготовлення препаратів та аналізу їх на клітинному та тканинному рівнях та на рівні окремих органів і цілісного організму, що має велике пізнавальне і практичне значення. Метою курсу ботаніки є навчити студента самостійно працювати не лише в лабораторії але й на практиці. Тому, важливе значення надається питанням організації та проведення літньої польової навчальної практики, під час якої студенти самостійно збирають і гербаризують рослини, проводять геоботанічні дослідження певних типів рослинності, заключним етапом яких є обґрунтування та аналіз сучасного стану рослинності та прогнозування шляхів поліпшення досліджуваних природних рослинних угруповань.

Метою курсу ботаніки є також опанування студентами ботанічних знань, ботанічної термінології, необхідних для свідомого і кваліфікованого вивчення інших споріднених дисциплін, які формують фахову підготовку спеціалістів аграрного профілю.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності з захисту і карантину рослин або у процесі навчання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, з використанням теорій і методів біології та аграрних наук.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК): –

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 4. Знати і розуміти математику та природничі науки в обсязі, необхідному для професійної діяльності із захисту і карантину рослин.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	тижні	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Модуль 1. Анатомія та морфологія рослин. Розмноження рослин. Вступ до систематики рослин. Ненасінні Ембріофіта. Голонасінні.													
ТЕМА 1. Вступ до вивчення курсу «Ботаніка».	1	3,5	0,5	1			2	6,75	0,5	0,25			6
ТЕМА 2. Рослинна клітина.	2	3,5	0,5	1			2	6,75	0,5	0,25			6
ТЕМА 3. Рослинні тканини.	3	3,5	0,5	1			2	7,75	0,5	0,25			7
ТЕМА.4. Вегетативні органи рослин.	4	3,5	0,5	1			2	7,75	0,5	0,25			7
ТЕМА 5. Розмноження рослин.	5	5	1	2			2	7,75	0,5	0,25			7
ТЕМА 6. Генеративні органи покритонасінних рослин.	6	5	1	2			2	7,75	0,5	0,25			7
ТЕМА 7. Вступ до систематики рослин. LUCA, Bacteria, Arkarya. Amorphea: Fungi. Archaeplastida: Glaucophyta, Rhodophyta, Viridiplantae.	7	7	1	2			4	7,75	0,5	0,25			7
ТЕМА 8. Marschantiophyta (печіночники), Bryophyta (справжні мохи), Anthocerotophyta (антоцеротофіти, антоцеротові мохи). Lycophyta – плауни (мікрофільні рослини), Euphyllophyta – макрофільні	8, 9	7	1	2			4	8,25	0,5	0,75			7

рослини, Monilophyta – монілофіти (папороті, хвоїці, псилюти). Spermatophyta – Насінні рослини: Gymnospermatophyta – Голонасінні. Будова, цикл розвитку та біологія.													
Разом за модулем 1		38	6	12			20	60,5	4	2,5			54
Модуль 2. Покритонасінні: ANA GRADE, MAGNOLIIDS, MONOCOTS, EUDICOTS, SUPERROSIDS.													
ТЕМА 1. Покритонасінні /Квіткові/ рослини (Magnoliophyta, APG IV): ANA GRADE, MAGNOLIIDS, MONOCOTS, EUDICOTS, SUPERROSIDS.	10, 11, 12	53	6	12			35	15	2	1			12
Разом за модулем 2		53	6	12			35	15	2	1			12
Модуль 3. SUPERASTERIDS, ASTERIDS. Фітогеографії та фітоценологія.													
ТЕМА 1. SUPERASTERIDS, ASTERIDS	13	22	2	4			16	12,5	1	0,5			11
ТЕМА 2. Основи фітогеографії. Флора. Ареали, їхні типи, шляхи формування. Основні екологічні фактори та їхній вплив на рослини.	14	3,5	0,5	1			2	1	0,5				0,5
ТЕМА 3. Основи фітоценології. Рослинність. Типи рослинності. Систематика фітоценозів.	15	3,5	0,5	1			2	1	0,5				0,5
Разом за модулем 3		29	3	6			20	14,5	2	0,5			12
Усього годин		120	15	30			75	90	8	4			78

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до вивчення курсу «Ботаніка».	0,5
2	Рослинна клітина.	0,5
3	Рослинні тканини.	0,5
4	Веgetативні органи рослин.	0,5
5	Розмноження рослин.	1
6	Генеративні органи покритонасінних рослин.	1
7	Вступ до систематики рослин. LUCA, Bacteria, Arkarya. Amorphea: Fungi. Archaeplastida: Glaucophyta, Rhodophyta, Viridiplantae.	1
8	Marschantiophyta (печіночники), Bryophyta (справжні мохи), Anthocerotophyta (антоцеротофіти, антоцеротові мохи). Lycophyta – плауни (мікрофільні рослини), Euphyllrophyta – макрофільні рослини, Monilophyta – монілофіти (папороті, хвоїці, псилюти). Spermatophyta – Насінні рослини: Gymnospermatophyta – Голонасінні. Будова, цикл розвитку та біологія.	1
9	Покритонасінні /Квіткові/ рослини (Magnoliophyta, APG IV): ANA GRADE, MAGNOLIIDS, MONOCOTS, EUDICOTS, SUPERROSIDS.	6
10	SUPERASTERIDS, ASTERIDS	2
11	Основи фітогеографії. Флора. Ареали, їхні типи, шляхи формування. Основні екологічні фактори та їхній вплив на рослини.	0,5
12	Основи фітоценології. Рослинність. Типи рослинності. Систематика фітоценозів.	0,5

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Будова мікроскопа. Будова рослинної клітини. Пластиди. Запасні речовини. Крохмальні та алейронові зерна.	2
2	Покривні тканини. Первинна покривна тканина. Вторинні та третинні покривні тканини.	2
3	Морфологічна будова кореня та його видозміни. Зони кореня, первинна анатомічна будова. Вторинна анатомічна будова кореня. Особливості анатомічної будови коренеплодів.	2
4	Морфологічна будова пагона. Анатомічна будова стебла однодольних рослин. Анатомічна будова стебла трав'яних еудикотів. Пучковий тип будови. Анатомічна будова стебла прядивних культур. Макроскопічна будова стебла листяної деревної рослини.	2
5	Анатомічна будова листка <i>Zea mays</i> . та <i>Camellia japonica</i> . Особливості будови хвоїнки <i>Pinus sylvestris</i> .	2
6	Гриби. Chytridiomycota, Chytridiomycetes. Oomycota, Oomycetes. Zygomycota. Ascomycota, Ascomycetes. Basidiomycota, Базидіоміцети. Лишайники.	2
7	Algae. Chlorophyta, Charophyta, Charophyceae	2
8	Marchantiopsida, Brhopsida. Будова вегетативних та репродуктивних органів <i>Lycopodium clavatum</i> , <i>Selaginella selaginoides</i> . Морфологічна будова <i>Equisetum arvense</i> . Будова стробілу та спори. Polypodiophyta. Будова спорофіту та гаметофіту <i>Dryopteris filix-mas</i> .	2
9	Pinophyta. Pinopsida.	2
10	Морфологія квітки. Формула квітки. Типи суцвіть.	2
11	Анатомія квітки. Будова тичинки, зав'язі та зародка насіння. Утворення насіння. Будова насіння однодольних та справжніх дводольних рослин.	2
12	Формування плодів. Будова та класифікація плодів. Збірні плоди.	2
13	Методика гербаризації. План морфологічного аналізу рослини. Визначення рослин. Визначення видів родини Ranunculaceae.	2
14	Визначення видів родин Boraginaceae, Rosaceae, Brassicaceae, Fabaceae.	2
15	Поняття фітоценозу та його структура. Елементи агрофітоценології. Визначення видів родин Liliaceae, Roaseae, Sureaceae.	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до ботаніки.	2
2	Клітина рослини	2
3	Тканини рослин	2
4	Вегетативні органи рослин.	2
5	Розмноження рослин.	2
6	Генеративні органи покритонасінних рослин	2
7	Вступ до систематики рослин. LUCA, Bacteria, Arkarya. Amorphea: Fungi. Archaeplastida: Glaucophyta, Rhodophyta, Viridiplantae.	9
8	Marschantiophyta, Bryophyta, Anthocerotophyta, Lycopphyta Euphylllophyta, Monilophyta, Spermatophyta: Голонасінні. Будова, життєві цикли, біологія.	9
9	Тема 1. Покритонасінні рослини. (MAGNOLIOPHYTA, APG IV): Града ANA, MAGNOLIIDS, MONOCOTS, EUDICOTS, SUPERROSIDS.	20
10	SUPERASTERIDS, ASTERIDS	11
11	Фітогеографія. Флора. Ареали рослин. Основні екологічні фактори та їхній вплив на рослини.	7
12	Фітоценологія. Рослинність. Типи рослинності. Систематика фітоценозів.	7

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист лабораторних/практичних, розрахункових/графічних робіт, проєктів;
- пірінгове оцінювання, самооцінювання.

7. Методи навчання:

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод проєктного навчання;
- метод перевернутого класу, змішаного навчання;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму
- метод гейміфікованого навчання.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Анатомія та морфологія рослин. Розмноження рослин. Вступ до систематики рослин. Ненасінні Ембріюфіта. Голонасінні.		
Лекція 1 Вступ до вивчення курсу «Ботаніка».	ПРН 4. У тому числі знати: завдання, мету і об'єкти навчальної дисципліни, будову та життєдіяльність клітин і тканин, їхню структурну організацію, морфологію й анатомію вегетативних та генеративних органів, флористичне і ценотичне різноманіття природних, польових екосистем: екологічні, географічні та соціологічні особливості рослинного покриву України й прилеглих територій; уміти: самостійно виготовляти постійні й тимчасові препарати ботанічних об'єктів, визначати рослини різних систематичних груп.	-
Тема самостійної роботи 1. Вступ до ботаніки.		6
Лекція 2 Рослинна клітина.		-
Тема практичного заняття 1 Будова мікроскопа. Будова рослинної клітини. Пластиди. Запасні речовини. Крохмальні та алеїронові зерна.		6
Тема самостійної роботи 2. Клітина рослини		6
Лекція 3 Рослинні тканини.		
Тема практичного заняття 2. Покривні тканини. Первинна покривна тканина. Вторинні та третинні покривні тканини.		6
Тема самостійної роботи 3. Тканини рослин		6
Лекція 4. Вегетативні органи рослин.		-
Тема практичного заняття 3. Морфологічна будова кореня та його видозміни. Зони кореня, первинна анатомічна будова. Вторинна анатомічна будова кореня. Особливості анатомічної будови коренеплодів.		6
Тема практичного заняття 4. Морфологічна будова пагона. Анатомічна будова стебла однодольних рослин. Анатомічна будова стебла трав'яних еудикотів. Пучковий тип будови. Анатомічна будова стебла прядивних культур. Макроскопічна будова стебла листяної деревної рослини.		6
Тема практичного заняття 5. Анатомічна будова листка <i>Zea mays</i> . та <i>Camellia japonica</i> . Особливості будови хвоїнки <i>Pinus sylvestris</i> .		6
Тема самостійної роботи 4. Вегетативні органи рослин.		6
Лекція 5. Розмноження рослин.		-

Лекція 6. Генеративні органи покритонасінних рослин.		-
Лекція 7. Вступ до систематики рослин. LUCA, Bacteria, Arkarya. Amorphea: Fungi. Archaeplastida: Glaucophyta, Rhodophyta, Viridiplantae.		-
Тема практичного заняття 6. Гриби. Chytridiomycota, Chytridiomycetes. Oomycota, Oomycetes. Zygomycota. Ascomycota, Ascomycetes. Basidiomycota, Базидіоміцети. Лишайники.		6
Тема практичного заняття 7. Algae. Chlorophyta, Charophyta, Charophyceae		5
Тема самостійної роботи 5. Розмноження рослин.		5
Тема самостійної роботи 6. Генеративні органи покритонасінних рослин		6
Тема самостійної роботи 7. Вступ до систематики рослин. LUCA, Bacteria, Arkarya. Amorphea: Fungi. Archaeplastida: Glaucophyta, Rhodophyta, Viridiplantae.		6
Лекція 8. Marschantiophyta (печіночники), Bryophyta (справжні мохи), Anthocerotophyta (антоцеротофіти, антоцеротові мохи). Lycophyta – плауни (мікрофільні рослини), Euphyllophyta – макрофільні рослини, Monilophyta – монілофіти (папороті, хвощі, псилоти). Spermatophyta – Насінні рослини: Gymnospermatophyta – Голонасінні. Будова, цикл розвитку та біологія.		-
Тема практичного заняття 8. Marchantiopsida, Brhopsida. Будова вегетативних та репродуктивних органів <i>Lycopodium clavatum</i> , <i>Selaginella selaginoides</i> . Морфологічна будова <i>Equisetum arvense</i> . Будова стробілу та спори. Polypodiophyta. Будова спорофіту та гаметофіту <i>Dryopteris filix-mas</i> .		6
Тема практичного заняття 9. Pinophyta. Pinopsida.		6
Тема самостійної роботи 8. Marschantiophyta, Bryophyta, Anthocerotophyta, Lycophyta Euphyllophyta, Monilophyta, Spermatophyta: Голонасінні. Будова, життєві цикли, біологія		6
Модульна контрольна робота 1.		20
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Покритонасінні: ANA GRADE, MAGNOLIIDS, MONOCOTS, EUDICOTS, SUPERROSIDS.		
Лекція 9. Покритонасінні /Квіткові/ рослини (Magnoliophyta, APG IV): ANA GRADE, MAGNOLIIDS, MONOCOTS, EUDICOTS, SUPERROSIDS.	ПРН 4. У тому числі знати: завдання, мету і об'єкти навчальної дисципліни, будову та життєдіяльність клітин і тканин, їхню структурну організацію, морфологію й анатомію вегетативних та генеративних органів, флористичне і ценотичне різноманіття природних, польових екосистем: екологічні, географічні та соціологічні особливості рослинного покриву України й прилеглих територій;	-
Тема практичного заняття 10. Морфологія квітки. Формула квітки. Типи суцвіть.		25
Тема практичного заняття 11. Анатомія квітки. Будова тичинки, зав'язі та зародка насіння. Утворення насіння. Будова насіння однодольних та справжніх дводольних рослин.		25
Тема практичного заняття 12 Формування плодів. Будова та класифікація плодів. Збірні плоди.		25
Тема самостійної роботи 9. Покритонасінні рослини. (MAGNOLIOPHYTA, APG IV): Града ANA, MAGNOLIIDS, MONOCOTS, EUDICOTS, SUPERROSIDS.		25
Модульна контрольна робота 2.	уміти: самостійно виготовляти постійні й тимчасові препарати	20

	ботанічних об'єктів, визначати рослини різних систематичних груп.	
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. SUPERASTERIDS, ASTERIDS. Фітогеографія та фітоценологія.		
Лекція 10. SUPERASTERIDS, ASTERIDS	ПРН 4. У тому числі знати: завдання, мету і об'єкти навчальної дисципліни, будову та життєдіяльність клітин і тканин, їхню структурну організацію, морфологію й анатомію вегетативних та генеративних органів, флористичне і ценотичне різноманіття природних, польових екосистем: екологічні, географічні та соціологічні особливості рослинного покриву України й прилеглих територій; уміти: самостійно виготовляти постійні й тимчасові препарати ботанічних об'єктів, визначати рослини різних систематичних груп. Збирати та гербаризувати рослини, робити аналіз флори і рослинності, давати господарську оцінку природних чи культурних угідь і розробляти шляхи раціонального	-
Тема практичного заняття 13. Методика гербаризації. План морфологічного аналізу рослини. Визначення рослин. Визначення видів родини Ranunculaceae.		14
Тема самостійної роботи 10. SUPERASTERIDS, ASTERIDS		14
Лекція 11. Основи фітогеографії. Флора. Ареали, їхні типи, шляхи формування. Основні екологічні фактори та їхній вплив на рослини.		-
Тема практичного заняття 14. Визначення видів родин Boraginaceae, Rosaceae, Brassicaceae, Fabaceae.		18
Тема самостійної роботи 11. Фітогеографія. Флора. Ареали рослин. Основні екологічні фактори та їхній вплив на рослини.		18
Лекція 12. Основи фітоценології. Рослинність. Типи рослинності. Систематика фітоценозів.		-
Тема практичного заняття 15. Поняття фітоценозу та його структура. Елементи агрофітоценології. Визначення видів родин Liliaceae, Rosaceae, Sauraceae.		18
Тема самостійної роботи 12 Фітоценологія. Рослинність. Типи рослинності. Систематика фітоценозів.		18
Модульна контрольна робота 3.		30
Всього за модулем 3		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2674>;
- посилання на цифрові освітні ресурси;
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти;
- програма навчальної (виробничої) практики навчальної дисципліни (якщо вона передбачена навчальним планом).

10. Рекомендовані джерела інформації

– основні:

1. Заповідна дендросософлора Українських Карпат: монографія / Попович С.Ю., Дзиба А.А., Томич М.В., Тертишний А.П. За редакцією С.Ю. Поповича. Київ: Видавництво Ліра-К, 2025. 266 с.
2. Тертишний А.П. Покритонасінні рослини Лісостепу України. Частина 1: Навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 706 с.
3. Тертишний А.П. Покритонасінні рослини Лісостепу України. Частина 2: Навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 312 с.
4. Тертишний А.П. Покритонасінні рослини Лісостепу України. Частина 3: Навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 758 с.
5. Якубенко Б.Є., Алейников І.М., Шабарова С.І., Машковська С.П. Ботаніка. Підручник (перевидання). Київ, Видавництво Ліра-К, 2021, 436 с.
6. Якубенко Б.Є., Попович С.Ю., Григорюк І. П., Устименко П.М. Геоботаніка: тлумачний словник. Навчальний посібник. (перевидання), Київ, Ліра-К, 2021, 485 с.
7. Якубенко Б.Є., Тертишний А.П. Ботаніка. Методичні вказівки щодо виконання лабораторних робіт і самостійної роботи студентів освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 202 «Захист і карантин рослин», К: Український фітосоціологічний центр, 2023, 144 с.
8. Tertyshnyi A.P. Botany. Current system of flowering plants. Part I. Methods handbook for students of the educational degree «Bachelor» of the specialty 202 «Plant protection and quarantine». Kyiv: Lira-K, 2022. 182 p.
9. Tertyshnyi A.P. Botany. Current system of flowering plants. Part II. Methods handbook for students of the educational degree «Bachelor» of the specialty 202 «Plant protection and quarantine». Kyiv: Lira-K, 2024. 170 p.
10. Tertyshnyi A.P. Botany. Part I (second edition). Study aid. Kyiv: Lira-K, 2024. 742 p.

-інформаційні ресурси:

1. Angiosperm phylogeny website version <http://www.mobot.org/MOBOT/research/APweb/>
2. Catalogue of life <https://www.catalogueoflife.org>
3. Eurasian Dry Grassland Group <https://edgg.org/>
4. European Vegetation Archive (EVA) <http://euroveg.org/eva-database>
5. European Vegetation Survey <http://euroveg.org/>
6. Global Biodiversity Information Facility (GBIF) <https://www.gbif.org>
7. Global Index of Vegetation-Plot Databases (GIVD) <http://www.givd.info/>
8. National Biodiversity Information Network <http://ukrbin.com>
9. National Vegetation Classification (NVC) <https://incc.gov.uk/our-work/nvc/>
10. Open data about biodiversity <https://www.inaturalist.org>
11. Society for ecological restoration (SEP) <https://www.ser.org/default.aspx>
12. The Gymnosperm Database <https://www.conifers.org/index.php>
13. The International Association for Vegetation Science (IAVS) <http://iavs.org/>
14. The WFO <http://www.worldfloraonline.org/>
15. U.S. National Plant Germplasm System <https://npgsweb.ars-grin.gov/>
16. Ukrainian geobotanical site <http://geobot.org.ua/>